

Григорій Перепелиця

АКТУАЛЬНА ПРАЦЯ ПРО РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ ЛЕГІТИМАЦІЇ ВЛАДИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Юрійчук, Є. П., *Електоральна та референдна легітимація влади на пострадянському просторі: зовнішньополітичні аспекти*, Чернівці: Чернівецький нац. ун-т 2012, 480 с. ISBN 978-966-423-242-2.

Актуальність обраної автором теми обумовлена, насамперед, докорінною політичною переструктуризацією пострадянського простору та формуванням нових політичних режимів на його теренах. Необхідною умовою становлення та закріплення цих режимів є їх легітимація за допомогою атрибутів демократії, серед яких головна роль належить виборам.

Інший важливий аспект актуальності проблеми полягає в необхідності зовнішньополітичної легітимації влади та нових незалежних держав як повноправних суб'єктів міжнародного права й міжнародних відносин. У цьому сенсі для нових незалежних держав проведення виборів відповідно до демократичних стандартів було одним із критеріїв їх міжнародного визнання й членства в ООН, вступу до Ради Європи (РЄ) та Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), отримання допомоги в реорганізації політичних систем у демократичному напрямку, отримання технічної допомоги з боку Європейського Союзу (ЄС).

Використання автором сучасного теоретико-методологічного і методичного апарату, залучення широкої джерельної бази дослідження лягли в основу належної аргументації основних положень та, як наслідок, підсилили переконливість висновків і зумовили достатню обґрунтованість результатів дослідження. Висновки автора монографії відзначаються глибиною та змістовністю.

Результати дослідження можуть стати цінним набутком для узаконення процедурних моментів обрання національних і місцевих представницьких органів, формування стратегії забезпечення позитивного міжнародного іміджу

держави. Висновки монографії можуть бути використані освітніми, дослідницькими та аналітичними структурами з метою глибшого розуміння специфіки зовнішньої політики держав пострадянського простору, міжнародними та національними урядовими й неурядовими організаціями під час спостереження за виборами і референдумами з метою забезпечення більшої ефективності їхньої діяльності, демократичності виборчого та референдного процесів. Науково-дослідний аспект застосування результатів дослідження полягає в можливості їх використання для подальших студій цієї проблематики.

За масштабністю поставлених завдань ця праця покриває цілий напрям наукових досліджень у галузі політології. Зокрема, у ній конкретизоване поняття міжнародної легітимності для дослідження зовнішньополітичної електоральної легітимації влади, що є безперечним методологічним здобутком її автора. Іншими завданнями, які були блискуче вирішені в процесі дослідження, варто вважати такі: визначення механізмів, критеріїв та індикаторів зовнішньополітичної електоральної легітимації влади; з'ясування змістовних, формальних та регіональних особливостей референдумів на пострадянському просторі; виявлення легітимаційних можливостей міжнародних організацій у виборах і референдумах різних рівнів на пострадянському просторі.

Наукова новизна дослідження зумовлена, передусім, комплексним аналізом процесу легітимації влади на пострадянському просторі. До найвагоміших наукових новацій Є. Юрійчук належать такі:

- визначення регіональних особливостей зовнішньополітичної легітимації влади;
- з'ясування особливої ролі інституту референдуму про незалежність у зовнішньополітичній легітимації самопроголошених та невизнаних державних утворень на пострадянському просторі.

Важливим елементом новизни можна вважати спробу автора монографії визначити ефективність використання основних індикаторів легітимації влади під час окремих виборчих та референдних компаній у країнах пострадянського простору.

Цілком слушним видається твердження автора, що суб'єктами легітимації є держави, у яких не виникає проблеми з легітимністю як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях. Вагомими перевагами рецензованої праці варто вважати ґрунтовний аналіз різних підходів у розумінні поняття, джерел, суб'єктів та різновидів міжнародної легітимності. У монографії обґрунтовано доцільність застосування моделей легітимності Д. Бітема та К. Лорда для пострадянського простору.

Заслугує на увагу авторське визначення внутрішньополітичної електоральної легітимації як процесу набуття владою електоральної (референдної) легітимності через демократичні вибори чи референдуми. Особливу наукову та практичну цінність має виокремлення автором критеріїв та індикаторів

легітимності влади, аналіз яких у тій чи іншій країні та їх порівняння дає змогу визначити тип легітимації та легітимність обраних органів влади чи політичного режиму. Виділивши критерії та індикатори внутрішньополітичної та зовнішньополітичної електоральної легітимації влади, науковець створює своєрідну матрицю формалізованого аналізу легітимаційних процесів. Особливу увагу автор приділяє довірі як електорату, так і міжнародної спільноти до виборів і референдумів, електоральній участі та спостереженню за виборами від міжнародних організацій, які здійснюють його за різними критеріями, залежно від мети. Динаміку цих процесів розглянуто з 1991 до 2010 року.

Взявши за основу схеми Д. Істона і П. Норріс щодо зміни політичної системи та реформування виборчої системи, автор запропонувала власну модель політичних змін референдних та виборчих інститутів і процесів.

Теоретичні висновки дослідження підкріплені ґрунтовними фактологічними даними про індикатори довіри до виборів та міжнародного спостереження, які були зібрані впродовж електоральних циклів 2006-2010 рр. в Україні, Молдові та Білорусі, і на підставі яких визначено ступінь їх впливу на електоральну легітимацію влади на виборах різних рівнів. Визначення за допомогою цих індикаторів рівнів довіри до органів влади, у свою чергу, дає змогу міжнародним акторам спрогнозувати перспективи приходу до влади тих чи інших політичних сил та визначити рівень підтримки населенням ймовірної зміни зовнішньополітичного курсу держави.

Особливо важливого значення в контексті українських реалій набуває авторський аналіз моделі С. Хайд щодо спостереження за виборами та референдумами в державах із невизначеними політичними режимами. Також у роботі доведено, що спостереження представників від іноземних держав та міжнародних організацій з використанням критеріїв спостереження ОБСЄ є важливим індикатором зовнішньополітичної електоральної легітимації влади та чинником формування іміджу держави на міжнародній арені.

Найґрунтовнішим, на нашу думку, є розділ монографії, який висвітлює роль Ради Європи у зовнішньополітичній легітимації влади на пострадянському просторі через діяльність Європейської комісії *За демократію через право*, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Європейського суду з прав людини, Конгресу регіональних та місцевих органів влади Європи. Проаналізовано велику за обсягом кількість документів цих організацій, більшість з яких уперше оприлюднені широкому загалу. Також важливим є висвітлення спостереження від ОБСЄ, ПАРЕ, СНД як з погляду теорії просування демократії, так і з погляду «суверенної демократії».

Безперечними науковими здобутками, які відзначаються новизною, актуальністю та практичною значущістю, вважаємо висновки, що були зроблені в результаті дослідження референдумів, проведених у «квазідержавках», зокрема у Придністровській Молдавській Республіці (ПМР), з метою підтримки чинної

влади та визнання міжнародною спільнотою незалежності цих самопроголошених державних утворень. Адже референдній легітимачії у невизнаних самопроголошених державах у наукових дослідженнях приділяють досить мало уваги, так само, бракує досліджень про легітимачійні аспекти «раціонального вибору» громадян шляхом референдуму. Саме ця прогалина частково заповнена автором рецензованої праці.

Обґрунтованість результатів і висновків монографії забезпечені тим, що авторка спиралась на цілий комплекс загальнонаукових та міждисциплінарних методів. Зокрема, вдале застосування методів порівняльного аналізу дало їй змогу досить чітко виявити відмінності в підходах БДПЛ/ОБСЕ та СНД у спостереженні за виборчими та референдними процесами на пострадянському просторі. Завдяки такому методологічному підходу в роботі здійснене порівняння методики, завдань та оцінок місій від цих організацій відповідно до їх завдань щодо виборів і референдумів. Показано динаміку спостереження виборчих і референдних кампаній у нових незалежних державах.

Разом з тим, в аналізованій роботі бракує фрагментів, які могли б істотно доповнити її змістовну й концептуальну частини. Так, під час дослідження концептуально-теоретичних засад вивчення електоральної та референдної легітимачії влади в системі сучасних міжнародних відносин, авторка в основному апелює до традиційних класичних теорій політичного реалізму та лібералізму. Проте важливо було б розглянути цю проблему з позицій конструктивізму, який дає пояснення ролі та функцій міжнародних організацій у конструюванні демократичних режимів у країнах з транзитивними та посттоталітарними режимами.

Загалом, для рецензованої праці характерні оригінальність і самостійність порушення наукової проблеми та способів її вирішення. Монографія, безперечно, зацікавить багатьох фахівців у галузі політичних, юридичних, соціологічних та загалом суспільних і гуманітарних наук.